

en hoe je eruit ziet. En ook dat wat niet expliciet in iemands tekst verwoord wordt, krijgt meestal gestalte vanuit het samenspel. En vanuit de regie. Die moet de ruimte geven aan kleine details.

Etcetera: Maar hoe bouw je je personage op? Vorm je je daar op voorhand een beeld van?

Nand Buyl: Dat hangt ervan af. Bij *Eindspel* bijvoorbeeld heeft Samuel Beckett al een aantal dingen op voorhand vastgelegd. En hoewel het misschien wat ouderwets is, vertrek ik toch vanuit een groot respect voor de tekst. Bij *Hersenschimmen* kreeg de toneeltekst gestalte middels een opeenvolging van kleine reacties die beschreven staan in het boek.

Etcetera: Werk je tijdens de opbouw van je personage als tegenover een soort spiegel?

Nand Buyl: Voor mezelf niet, denk ik. Het werkt wel in die aard wanneer er - gewoon al tijdens de repetitie - mensen komen kijken. Op het ogenblik dat de repetitie een poging tot voorstelling wordt, werkt er een soort adrenaline waardoor ik me er opeens van bewust tracht te worden hoe het publiek mijn personage ziet, hoe het bij de toeschouwer overkomt. Het personage wordt dan een soort schaduw van wat ik als acteur aan het doen ben.

Etcetera: Heb je ooit met spiegels gerepeet?

Nand Buyl: Ja, maar dan eerder om een typetje te maken. Hoe kleed ik me? Hoe schmink ik me? Hoe loop ik als mannetje van zeventig? Een beetje clownerie dus, *grand guignol*. Dat is nu allemaal niet meer nodig. Nu nemen ze een oude acteur als ze een oude man nodig hebben. Wij moesten als jongeling ook onze stem helemaal moduleren naar de leeftijd en het type dat we speelden. Theater was imiteren. Eigenlijk is het dat nog altijd, maar dan op een andere manier. Vroeger moest je op een terrasje gaan zitten en kijken hoe mensen gaan, hoe ze reageren. Bij *Hersenschimmen* kon ik me geen nauwkeurig beeld vormen aan de hand van mensen die ik ken, maar terwijl ik de tekst las vormde ik me een beeld. Iedereen die leest vormt zich een beeld. Een acteur zet dat beeld om in spel.

Etcetera: Toen Lawrence Olivier Othello moest spelen observeerde hij zwarten. Zou dat nu nog kunnen?

Nand Buyl: Misschien wel, maar ik denk dat het dan eerder in functie staat van het aandikken van het spel tot een soort karikatuur dan met de bedoeling een realistisch beeld neer te zetten. 't Was precies nen echte, dat was vroeger de norm.

Cirkel

Etcetera: Gebeurde de keuze van de stukken vroeger anders dan nu?

Nand Buyl: Het aantal stukken binnen elk genre lag ongeveer vast. Bij de keuze van de stukken was de belangrijkste motivatie dat er publiek naar zou komen kijken. Inkomsten waren belangrijk, want tot 1975, de eerste drie jaren van mijn directeurschap, was er een concessiesysteem. De directeur mocht de winst opstrijken, maar moest ook opdraaien voor de schulden. Er waren al subsidies, maar dat was zeer miniem.

Etcetera: Waarom heb je op een bepaald ogenblik besloten om directeur te worden? Was je het spelen beu?

Nand Buyl: Ja, vooral door de hoge productiedruk. Ik was vijftig en ik was moe. Een drietal rollen per jaar vond ik genoeg. Had ik toen geweten dat het theaterbedrijf in de huidige richting zou evolueren, zou ik misschien een andere keuze gemaakt hebben.

Etcetera: Is er een samenhang tussen de groeiende subsidiëring en het dalende aantal producties dat per seizoen gespeeld wordt?

Nand Buyl: Ja. Uiteindelijk evolueerde dat naar een zestal producties die drie tot vijf weken lang gespeeld worden.

Etcetera: Wat vind je daar zelf van?

Nand Buyl: In feite is het nu nog moeilijker om te programmeren, want het blijft even belangrijk dat er publiek komt. Je stelt je toch vragen als er vijf weken lang slechts honderdvijftig van de zeshonderd zetels bezet zijn. Voor wie is het theater? Voor het plezier van de acteur? Voor het plezier van de regisseur? Voor het plezier van het kijken naar een mooi decor? Ik weet het niet.

Etcetera: Wordt er dankzij de langere repetitieperiode beter geacteerd dan vroeger?

Nand Buyl: Dat is moeilijk te vergelijken. De acteurs moeten nu zeker even hard werken als vroeger, maar misschien is het wel dankbaarder werken. Maar ik denk niet dat er beter geacteerd wordt. Net als vroeger heb je goede acteurs, mensen met talent, en andere.

Etcetera: Heb je last gehad met het regis-seurtheater?

Nand Buyl: Ik ben een man van het situatietheater, van het plottheater. Ik vroeg me soms af of het allemaal wel zo moest. Maar dan legde ik me erbij neer dat het de verantwoordelijkheid was van de regisseur. Als acteurs stonden wij hem ten dienste; daarvoor werden we gehoord. In die zin is er niet veel

veranderd. Ook vroeger, toen de zaken nog veel meer vastlagen, stelden we ons soms vragen. De uiterlijkheid is veranderd, maar de werking zelf? Neen. En zelfs de esthetische veranderingen zijn relatief. In feite heeft Gust Maes het spelen zonder decor uitgevonden. Toen hij tijdens de oorlog in de opera van Antwerpen regisseerde - *Faust*, denk ik - bestond het decor uitsluitend uit rode en zwarte doeken. 'Margriet hare was hangt uit,' zei het publiek toen. Maar hij zei: 'Ik heb die decors niet nodig. Ik moet mensen hebben die zó en zó spelen.'

Etcetera: Vervult theater nu een andere rol in de maatschappij?

Nand Buyl: In de jaren '70 was de kvs het best functionerende theater wat publieksopkomst betreft - we hadden over de 6000 abonneementen - maar het programma bestond voor 75% uit ontspanning. De televisie nam die rol over en er werden andere eisen gesteld aan het theater. De publieksopkomst ging zienderogen achteruit. Met het wegvallen van het revuetheater is een grote basis weggevalen, die voor een deel van het publiek als schakel naar het andere theater fungeerde. Gent heeft nog een tijd zijn Minard gehad, maar nu bestaat er in Vlaanderen alleen nog elitair theater. Alles is kapotgereguleerd. Maar ik denk dat de jongere generatie probeert daar iets aan te doen.

Soms heb ik het gevoel dat alles opnieuw begint. Soms denk ik: ha, ik heb het nog kunnen meemaken dat de cirkel rond is, zij het op een andere manier. De vorm is veranderd. Je kan de geschiedenis ook niet zó maar overdoen.